

вести у відповідність до Довідника кваліфікаційних характеристик вимоги до претендентів на посади керівників, професіоналів, фахівців, відродити атестацію та інші форми поточного ділового оцінювання, відновити роботу з формування резерву кадрів, планування та стимулювання розвитку кадрів. Перспективи кар'єрного зростання, можливість навчання та розвитку професійних навичок та вмінь є тими внутрішньоорганізаційними чинниками, що активізують процес розроблення, прийняття та реалізації інноваційних рішень в сільськогосподарських підприємствах.

Список використаних джерел:

1. Грищенко О. Ф. Дослідження теоретичних основ прийняття інноваційних рішень у системі стратегічного менеджменту підприємства / О. Ф. Грищенко // Вісник СумДУ. Сер Економіка. – № 2. – 2011. – С. 137-145.
2. Конспект лекцій з дисципліни «Системний аналіз і прийняття інноваційних рішень» / укладачі : О. А. Біловодська, О. Ф. Грищенко. – Суми : Сумський державний університет, 2010. – 106 с.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – К. : «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2012. – 304 с. – Режим доступу : <http://www.poltavastat.gov.ua/>.
4. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2008-2010 років (за міжнародною методологією) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.poltavastat.gov.ua/>.
5. Щодо першочергових заходів з активізації інноваційної діяльності в Україні. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/654/>.

Рецензент – д. держ. упр., професор Лозинська Т.М.

УДК631.157: 368

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ В АГРОВИРОБНИЦТВІ

Прокопчук О.Т., к.е.н.; Улянич Ю.В., к.е.н.

Уманський національний університет садівництва

Досліджено особливості функціонування сільськогосподарського сегменту страхового ринку зарубіжних країн та України. Виокремлено основні проблеми та напрями розвитку страхування урожаю сільськогосподарських культур в Україні.

The functioning of the agricultural segment of the insurance market in foreign countries and Ukraine. Singled out key issues and trends of crop insurance crop in Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку страхування сільськогосподарської продукції не відповідає своєму основному завданню – управляти ризиками в аграрному секторі для забезпечення стабільності сільськогосподарського виробництва. Так, в сільському господарстві України страхується до 5% ризиків, тоді як у більшості країн цей показник досягає 70-80%. При цьому, на території України втрати врожайності від несприятливих погодних умов в окремі роки можуть сягати 45-50%.

Запозичення позитивного зарубіжного досвіду здійснення страхування в аграрній сфері може вважатися одним із способів вирішення вказаної ситуації. Світовий досвід в галузі страхування сільськогосподарського виробництва свідчать про функціонування в багатьох країнах національних систем страхування сільськогосподарських ризиків. При цьому кожна країна ство-

рює власну систему страхового захисту сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням страхування в сільському господарстві приділяється підвищена увага у працях визнаних вітчизняних та зарубіжних економістів: В. Базилевича, Р. Бокушевої, Н. Внукової, О. Вовчак, М. Жилкіної, О. Залєтова, Є. Калініченка, Ю. Лузана, А. Монті, Г. Мюллера, С. Осадця, В. Плиси, Т. Прокази, С. Реверчука, А. Самойловського, Р. Смоленюка, О. Філонюка, Ф. Хекне, Р. Шинкаренка та інших. Проте, конкретні рекомендації щодо вирішення проблем ефективного функціонування сільськогосподарського сегменту страхового ринку у працях зазначених авторів потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Враховуючи ситуацію, що склалася в агропромисловому комплексі України, основною метою даного дослідження є виявлення та аналіз проблем на ринку страхових послуг у сфері агрострахування та пошук можливих шляхів їх усунення. Аналіз діяльності страховиків в агровиробництві світу та України дасть змогу виявити тенденції та перспективи розвитку даного напрямку страхової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження світового досвіду в галузі страхування сільськогосподарського виробництва свідчать про функціонування в багатьох країнах національних систем страхування аграрних ризиків. Так, в США функціонує програма страхування врожаю, яка включає оплату федеральним бюджетом 60% страхових премій та контролює перестраховування. Як наслідок, застраховано 70% сільськогосподарських культур. В Канаді – Державна програма страхування аграрних ризиків передбачає забезпечення рівня доходів фермерів не нижче 70% від рівня за останні три роки та контролює перестраховування (застраховано 60% культур). В Іспанії фермерам надаються субсидії для сплати страхових премій та контролюється перестраховування, допомогу страховикам у здійсненні страхування аграрних ризиків здійснює Страховий аграрний пул (застраховано 80% культур) [1; 2]. Найефективнішим при страхуванні аграрних ризиків є поєднання переваг американської та європейської моделей страхування, прикладом якого виступає агрострахування Іспанії.

Вирощування сільгоспкультур – справа нелегка та ризикована, адже занадто багато факторів впливає на якість майбутнього врожаю. Найбільше потерпають від несприятливих погодних умов, а тому і страхують їх найчастіше, такі озимі культури як пшениця (62%), ріпак (24%), ячмінь (13%) і жито (1%). Із весняних – цукрові буряки (29%), пшениця озима (35%), соняшник (11%), ячмінь ярий (6%) та ріпак озимий (5%). Принаймні, така відсоткова тенденція зберігалася торік.

За даними страхових компаній, у сезоні 2011–2012 рр. аграрії воліли страхувати такі озимі культури як, пшениця, ячмінь та рапс (рис. 1).

По пшениці загальна застрахована площа склала майже 130 тис. га. Сума зібраних премій зі страхування озимої пшениці становила 58 грн/га, страхова сума – 1072 грн/га. Застрахована площа озимого ячменю – 26 тис. га. Сума премій – 50 грн/га, страхова сума – 943 грн/га. Застрахована площа під посіви озимого рапсу 51 тис. га. Сума премій – 92 грн/га. Страхова сума – 1550 грн/га.

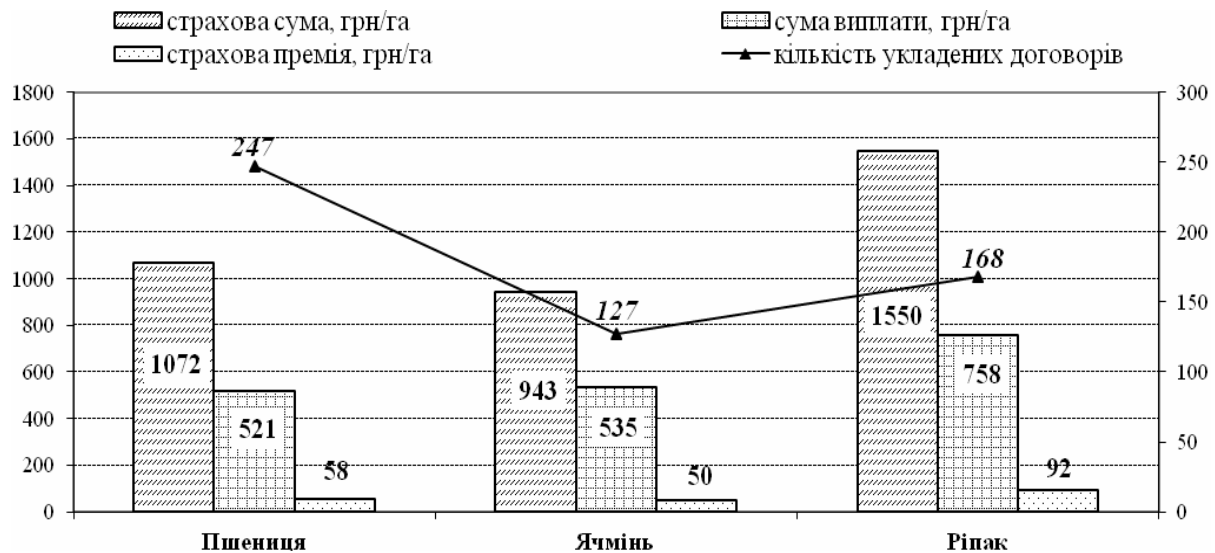

Рис. 1. Страхування озимих культур (дані сезону 2011-2012 рр)
[Складено та розраховано на основі даних джерел 4 та 6].

Своєрідним каталізатором розвитку агрострахування в Україні починаючи з 2005 року були державні субсидії на здешевлення вартості страхової премії. Компенсація близько 50 % сплачених страхових премій слугувала потужним стимулом для залучення аграріїв до агрострахування. Однак, внаслідок кризи ці кошти в державному бюджеті, починаючи з 2008 року, не передбачалися. Без державної підтримки, яка покривала близько 50 % вартості страхових премій, а в умовах кризи агрострахування виявилось надто дорогим, а отже недоступним для більшості сільгоспвиробників, що також призвело до скорочення ринку.

У складній фінансовій ситуації, що спостерігається в Україні на протязі останніх років, сподіватися агровиробникам на повне покриття збитків з боку держави є недоречним. Тому, більшість сільськогосподарських товаровиробників вже починають розуміти переваги агрострахування. А держава, в свою чергу, щоб забезпечити сприятливе середовище розвитку системи страхування сільськогосподарських ризиків в Україні, розпочала удосконалювати чинне законодавчо-регуляторне поле.

Так, зокрема вступив в дію з 1 липня 2012 року Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» ключовими положення якого є наступні:

- субсидується добровільне страхування тільки стандартними страховими продуктами та по стандартних правилах страхування;
- для страхових компаній вводиться ліцензування на «добровільне страхування сільськогосподарської продукції»;
- страхування є обов'язковим для тих сільгоспвиробників, які користуються програмами державної підтримки;
- процедура субсидування страхових платежів – сільгоспвиробник сплачує 100 % страхової премії, частину премії держава йому компенсує.

В європейських країнах існує три моделі компенсації збитків від стихійних лих (табл. 1).

Європейські моделі компенсації збитків від стихійних лих*

Тип моделі	Основні риси
<i>Надання державою компенсації постраждалим через прийняття рішення по кожному окремому випадку по факту (ex post)</i>	Після настання стихійного лиха держава офіційно проголошує про те, що даний випадок є «катастрофою» і визначає умови, згідно яких постраждалі можуть одержати грошову допомогу. Такий підхід створює значну невизначеність (<i>Нідерланди, Німеччина, Італія, Швеція</i>).
<i>Виплати з фонду допомоги при стихійних лихах (ex ante)</i>	Держава діє за очікуваннями, а не по факту і сума відшкодування понесеного збитку є обмеженою, тобто надається лише грошова допомога, а не повна компенсація збитку. Переважно встановлюється мінімальна межа понесених збитків, що означає можливість звернення за одержанням допомоги (<i>Бельгія, Австрія</i>).
<i>Регулятивне втручання держави в приватний ринок страхових послуг</i>	Накладається обов'язок на осіб, що придбали поліс добровільного страхування, здійснити додатковий внесок на обов'язкове страхування від стихійних лих. Таким чином, модель передбачає певні законодавчі обмеження стосовно конкуренції та вільного вибору страхових послуг споживачами через доповнення державної допомоги послугами приватного страхового ринку (<i>Франція</i>).

*Складено та узагальнено на основі даних джерел 3.

Варто зауважити, що саме третя модель, що наведена в таблиці, набуває все більшої популярності в країнах Європи, оскільки в ній реалізується найбільш ефективне попередження та подолання руйнівних наслідків стихійних лих через створення системи партнерства між державою, суб'єктами господарювання і страховими компаніями шляхом розподілу важливих обов'язків та завдань між ними.

Моделі страхування з державною фінансовою підтримкою в аграрній сфері в різних країнах характеризуються наступними ключовими особливостями:

- держава бере активну участь у діяльності системи;
- створюються спеціальні державні установи для вироблення та реалізації політики держави в зазначеній сфері;
- держава може надавати страхові субсидії як сільгоспвиробникам, так і страховим організаціям;
- держава розвиває альтернативні форми фінансування та страхування на випадок настання стихійних лих;
- страхування є добровільним;
- політика держави у сфері страхування є прозорою та послідовною [2].

Нині в Україні діє проект, що здійснюється Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) у партнерстві з Канадським агентством міжнародного розвитку (CIDA), покликаний сприяти розвитку сектора страхування у сільському господарстві. Проект тісно співпрацює з ключовими зацікавленими міністерствами і відомствами, а також з приватними структурами. Співпрацюючи зі страховими компаніями та застосовуючи розробку нового продукту як основний інструмент розвитку. Проект посилює спроможність страхових компаній створювати програми страхування та надавати страхові послуги сільськогосподарсь-

ким товаровиробникам. Проект працює безпосередньо з сільгосптоваровиробниками у рамках пілотних маркетингових програм та оцінює прийнятність цих продуктів для аграріїв.

Проект співпрацює з Міністерством аграрної політики та продовольства з питань розробки стандартизованих процедур та програм страхування сільськогосподарських культур та тварин. Впродовж 2010-2011 рр. Проект розробив низку продуктів для страхування озимих зернових (пшениці, жита, тритикале, ячменю) та озимого ріпаку. У 2011 р. експерти проекту у співпраці із страховими та перестраховими компаніями розробили нові стандартні страхові продукти для страхування ярих зернових (пшениці та жита) культур, а також технічних культур (кукурудзи та соняшника). Навесні 2012 року Проект запровадив новий страховий продукт по страхуванню цукрових буряків. За цей період впровадження стандартних страхових продуктів на ринок України за новими продуктами страхування озимих зернових було застраховано загалом 76 тис. га; сума премій склала 32 млн грн, а страхова сума – 1,9 млрд грн. Наразі 7 страхових компаній впроваджують стандартні страхові продукти, розроблені фахівцями Проекту.

Висновки. Отже, потрібно добре усвідомлювати, що успішним може бути лише те залучення зарубіжного досвіду, яке не викликає суперечностей і є адаптованим до базового досвіду здійснення страхування в Україні.

Пріоритетним завданням для страховиків України є завоювання й утримання гідної репутації та надання ефективних страхових послуг. Наразі держава робить спроби щодо покращення і стабілізації ситуації в аграрному секторі, зокрема шляхом повернення до практики надання державної підтримки у страхуванні сільськогосподарської продукції (надання з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам грошових коштів у вигляді субсидій на відшкодування частини страхового платежу (страхової премії), фактично сплаченого ними за договорами страхування сільськогосподарської продукції, в порядку, встановленому Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою»). Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що відновлення страхування сільськогосподарських ризиків з державною підтримкою на даному етапі слід вважати головною рушійною силою подальшого розвитку агрострахування.

Список використаних джерел:

1. Якубович В. Система страхования аграрных рисков в Испании: выводы для Украины [Электронный ресурс] /В. Якубович. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/06/11/30/2719>.
2. Сравнение программ страхования урожая в США [Электронный ресурс].– Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/06/10/02/2585>.
3. Адамчук Н.Г.Европейская практика компенсации ущерба, причиненного имуществу стихийными бедствиями / Н.Г. Адамчук, А.Е. Корневский // Страхование. – 2010. – № 3. – С. 32-38.
4. Портал про страхування сільськогосподарських ризиків [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://www.agroinsurance.com/ru/>
5. Минкіна Г.І. Страхування як елемент управління ризиками підприємств АПК / Г.І. Минкіна // Фінансовий ринок України. – 2010. – № 3. – С. 4-11.
6. Лузан Ю.Я. Прогноз обсягів державної підтримки страхування урожаю сільськогосподарських культур в Україні [Електронний ресурс] / Ю.Я. Лузан, Н.А.Герасименко. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/LUZAN.pdf.

Рецензент – д.е.н., професор Нестерчук Ю.О.